

Міжнародна науково-практична конференція
«Внутрішньо переміщені особи в Україні: реалії та можливості»
27 лютого 2015 року м. Київ

Новітні трансформації людського розвитку та потенціал внутрішньо переміщених осіб: регіональний аспект

Результати анкетного опитування внутрішньо переміщених осіб (ВПО) з АР Крим, Донецької та Луганської областей у Львівській області (жовтень 2014 р.)
Дослідження проведене колективом відділу соціально-гуманітарного розвитку регіону ДУ “ІРД імені М.І. Долішнього НАН України” за сприяння Департаменту соціального захисту Львівської ОДА

*д.е.н., проф. Садова Уляна Ярославівна,
к.е.н. н.сп. Андрусишин Наталія Іванівна,
к.е.н. Бачинська Марія Володимирівна*
ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України”

Мета: вивчення адаптаційної поведінки ВПО до нових умов середовища регіону та розробка рекомендацій щодо державної політики підтримки даної категорії населення України

Завдання: отримати уяву про

- *соціальний та мотиваційний профіль* ВПО регіону;
- *специфіку середовища* щодо реалізації потенціалу ВПО;
- *варіанти адаптаційної поведінки* ВПО у регіоні (процеси інтеграції, реінтеграції, транзиту).

Для збору емпіричної інформації було здійснено опитування шляхом анкетування

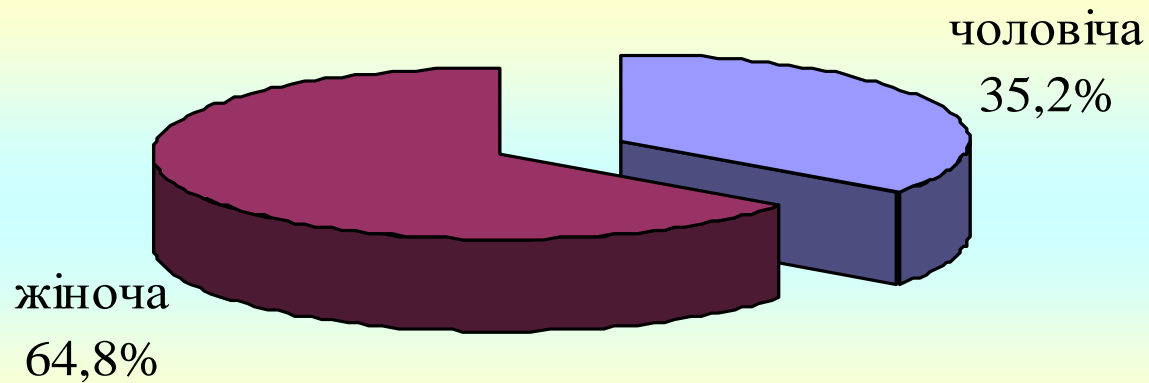
Об'єкт аналізу – ВПО з АР Крим та Донецької та Луганської областей (зона АТО) у Львівській області, яким на час опитування виповнилось 16 років.

Генеральна сукупність – 8062 респонденти.

- **Відносна стандартна похибка** (коефіцієнт варіації похибки) – 5%. Імовірність гарантування результатів – 95%.
- **Вибіркова сукупність** – 855 респондентів.
- **Вид обстеження за ступенем охоплення одиниць** – комбіноване (для території Львівської області), в т.ч. для районів та міст області, де кількість ВПО не перевищує рівень інших міст та районів – вибірковим методом з використанням квотної вибірки.

В обстеженні брали участь лише особи віком 16 і більше років, які в генеральній сукупності складають одну третю (66,2%) усіх ВПО у Львівській області, діти (33,8%) в опитування не включались.

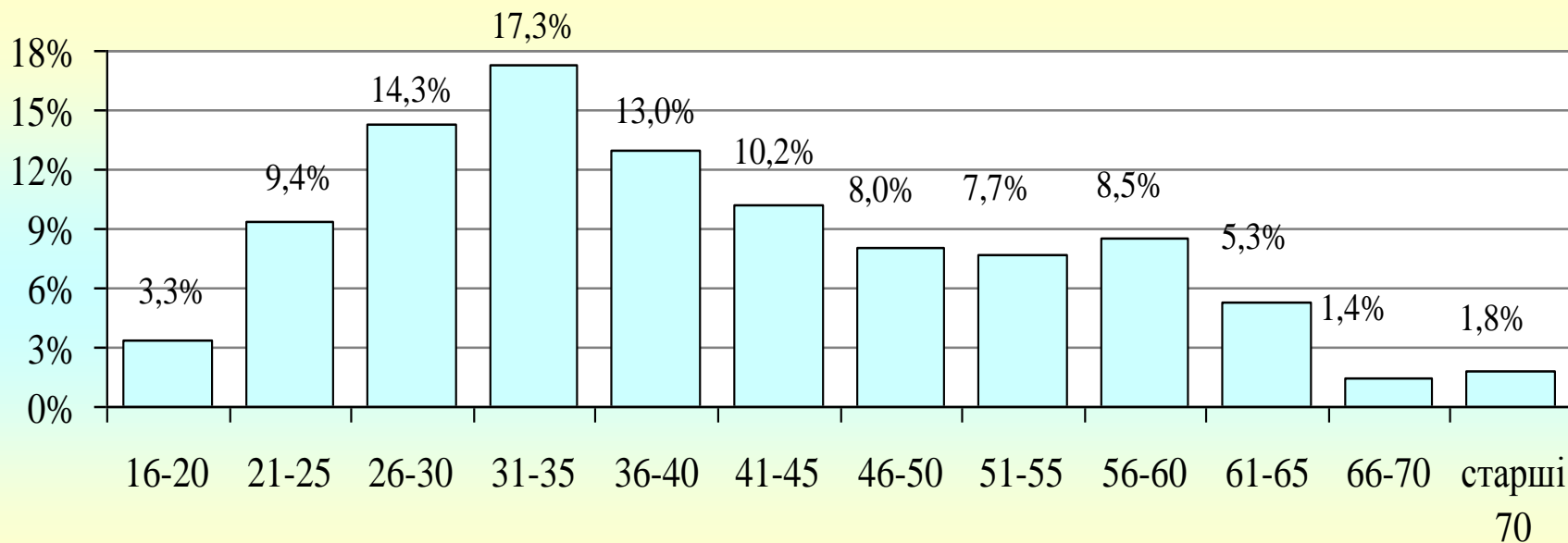
До трансформацій людського розвитку у Львівській області:

Гендерна структура ВПО, %

Має місце значний приплив осіб жіночої статті

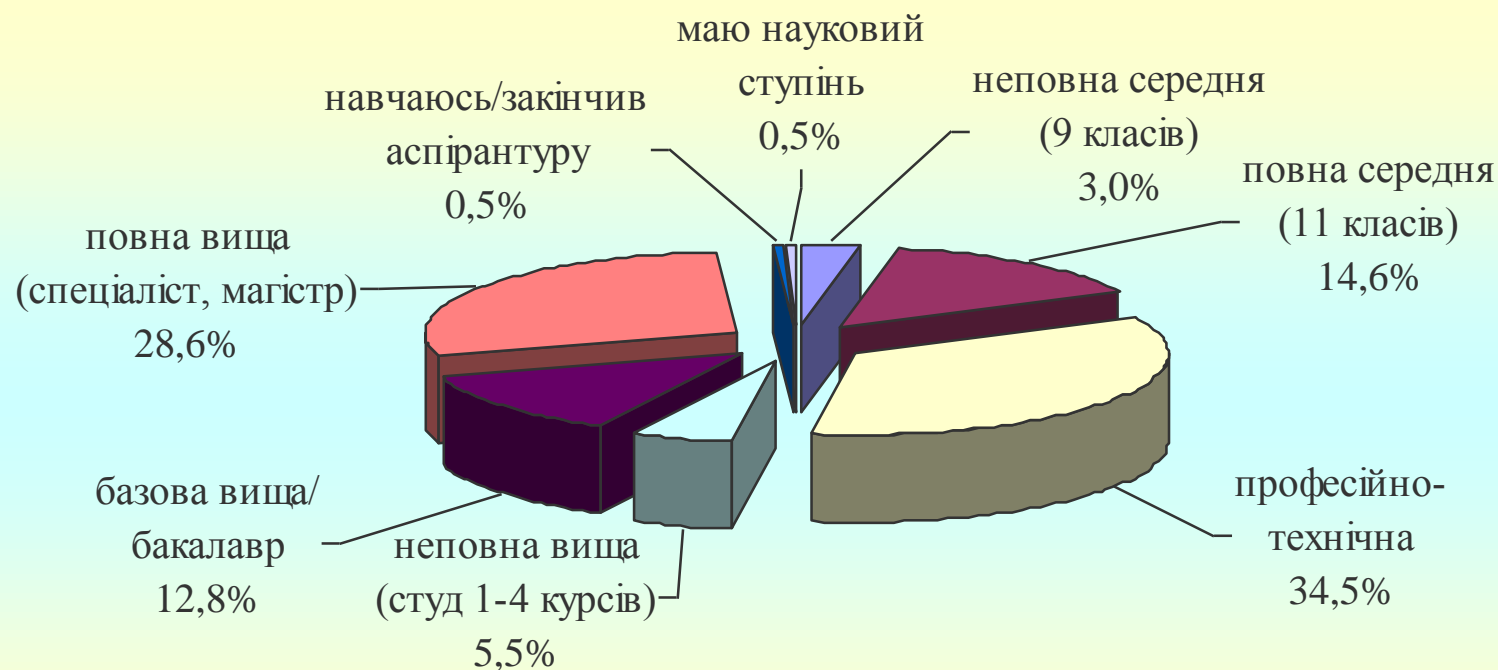
До трансформацій людського розвитку у Львівській області:

Вікова структура опитаних ВПО, %

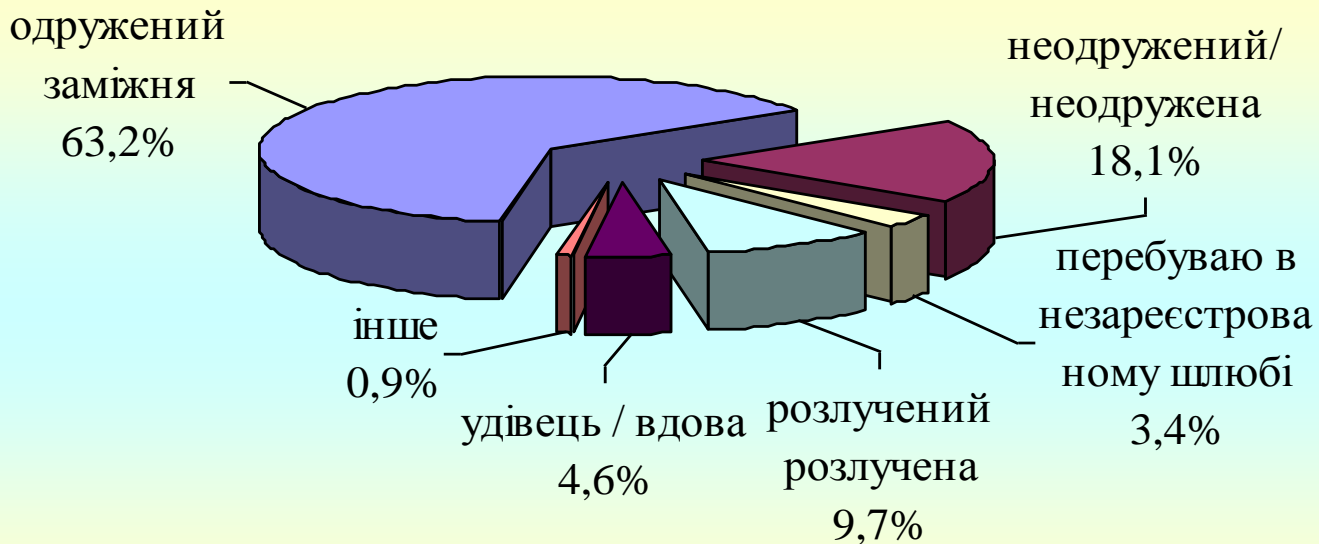
Вікова структура економічної активності ВПО представлена різними віковими групами

До трансформацій людського розвитку у Львівській області:

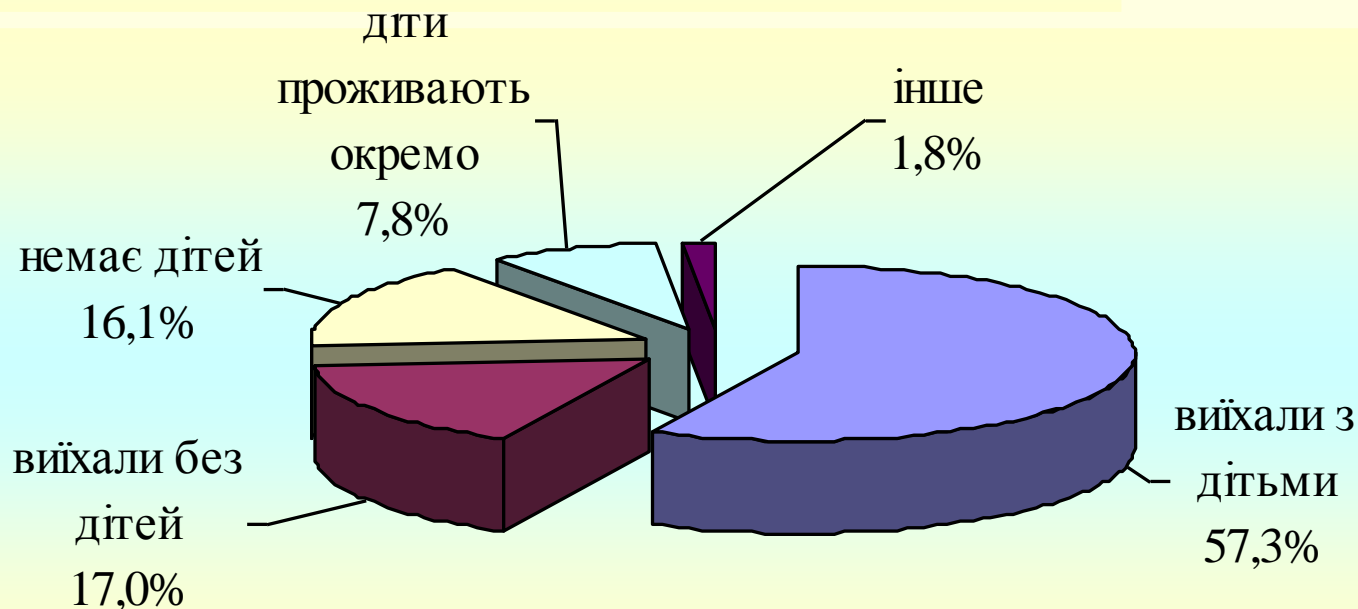

Освітня структура ВПО, %

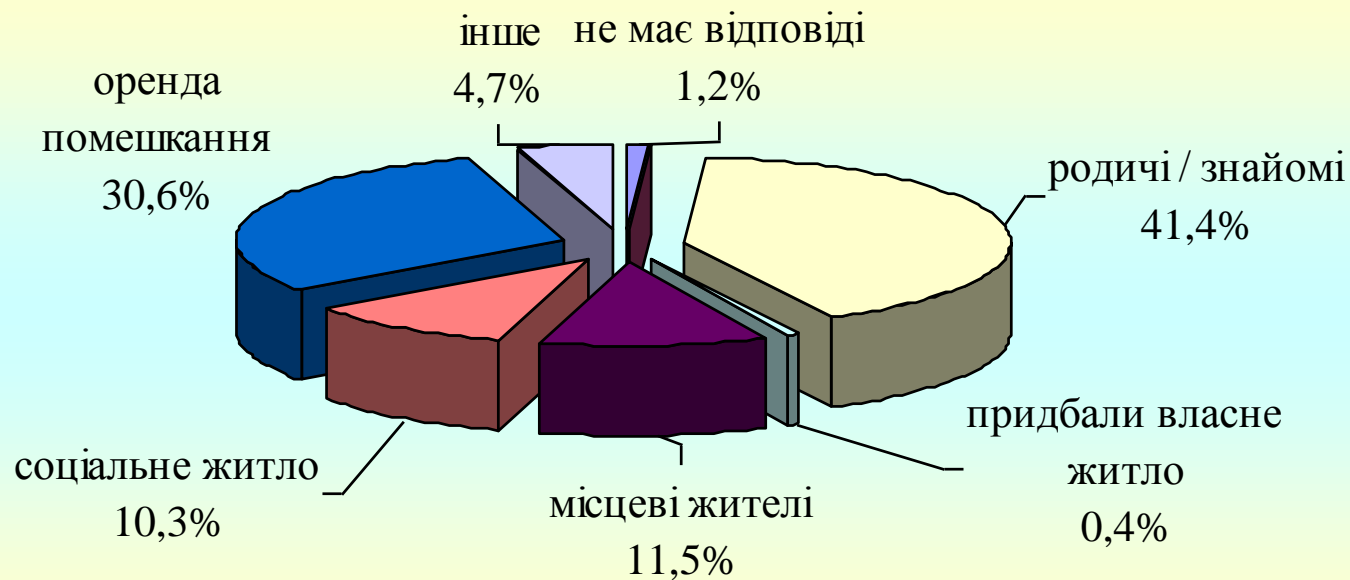
Освітній рівень ВПО – вище середнього: 1/2 ВПО – особи з вищою і неповною вищою освітою та 1/3 професійно-технічною освітою (35%)

Сімейна структура опитаних ВПО, %

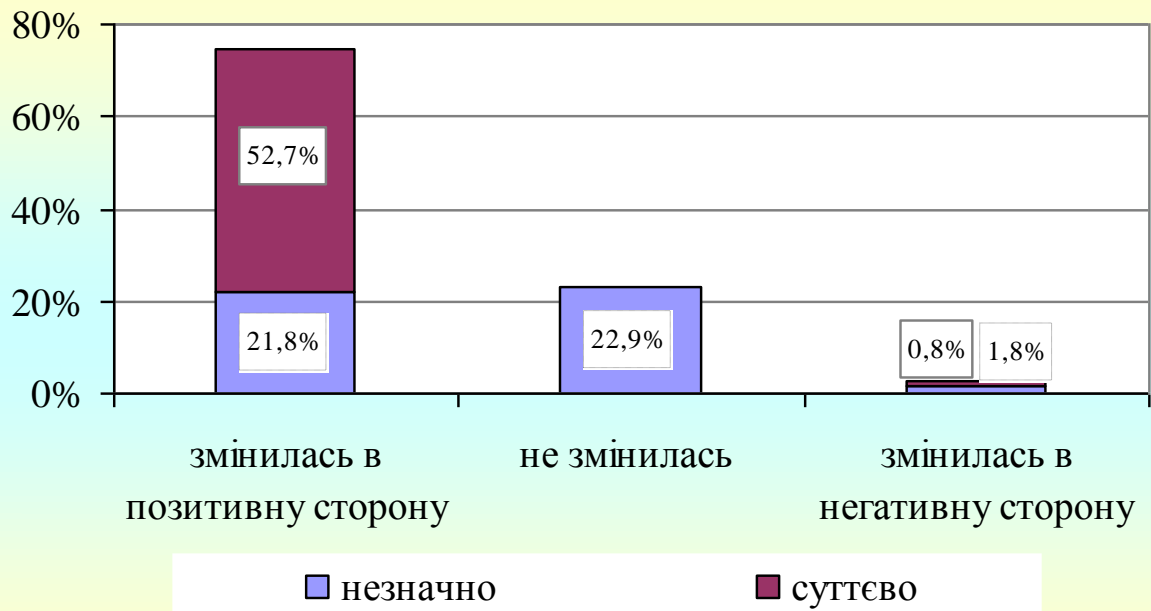

Наявність дітей у сім'ях ВПО у Львівській області, %

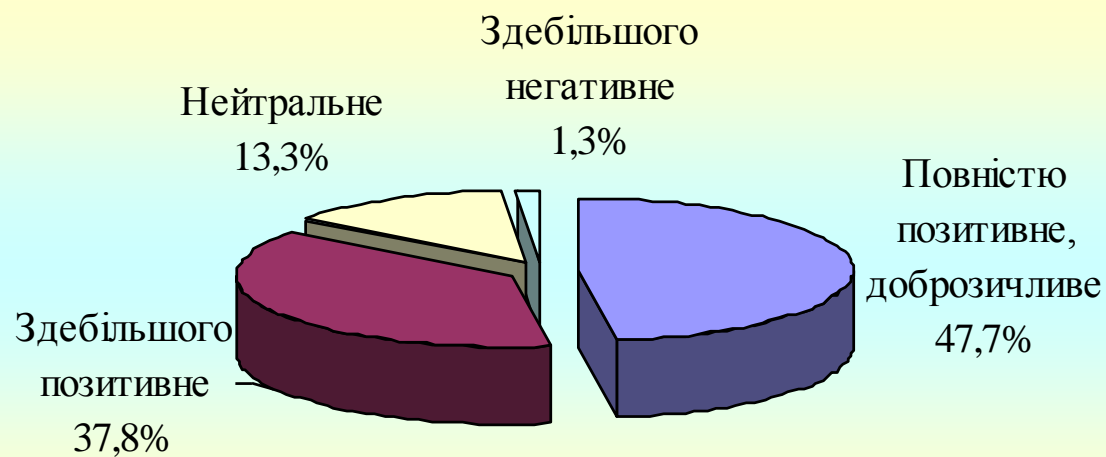

Структура тимчасового розселення ВПО у Львівській області, %

Значна частка ВПО вибрала даний регіон внаслідок зв'язків чи родинних відносин, що були до моменту збройного конфлікту (понад 40%). Водночас, слід вказати, що купівля власного житла становить лише 0,4%.

Думка ВПО про місцевих мешканців, %

Самооцінка ставлення місцевих мешканців до ВПО, %

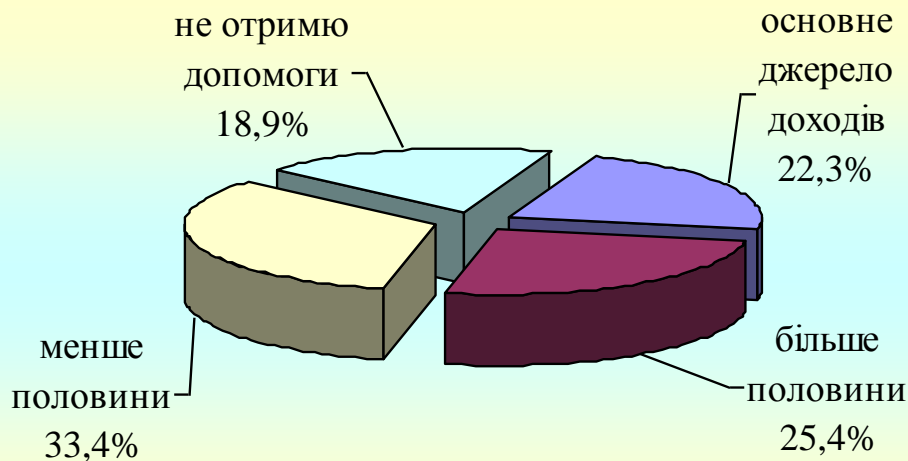
Статус поточної зайнятості ВПО

Альтернативи відповідей	Відсотковий розподіл
Навчаюсь	3,6
Працюю	18,8
Шукаю місце праці	41,4
Доглядаю дитину(дітей)	15,8
Не працюю і не прагну працювати	1,4
Не шукаю роботи через пенсійний вік/інвалідність	15,4
Інше	3,5

Кардинальних змін потребують підходи до формування регіональної програми зайнятості населення з врахуванням потенціалу ВПО

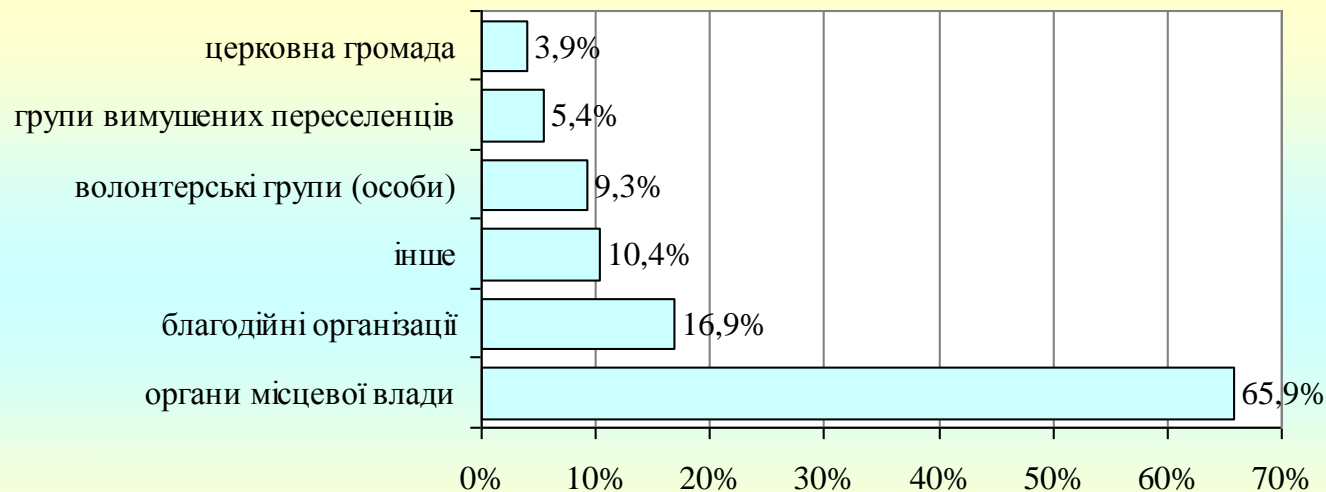
Фахова розбіжність ВПО при облаштуванні на поточному місці праці

Альтернативи відповідей	Відсотковий розподіл
Працюю за тим самим фахом, що й на попередньому місці проживання, але з суттєво нижчим доходом	6,3
Працюю за тим самим фахом, що й на попередньому місці проживання, з суттєво вищим доходом	0,9
Працюю за тим самим фахом, що й на попередньому місці проживання, практично з таким самим доходом	7
Працюю не за фахом	17,7
Не працюю взагалі	61,1

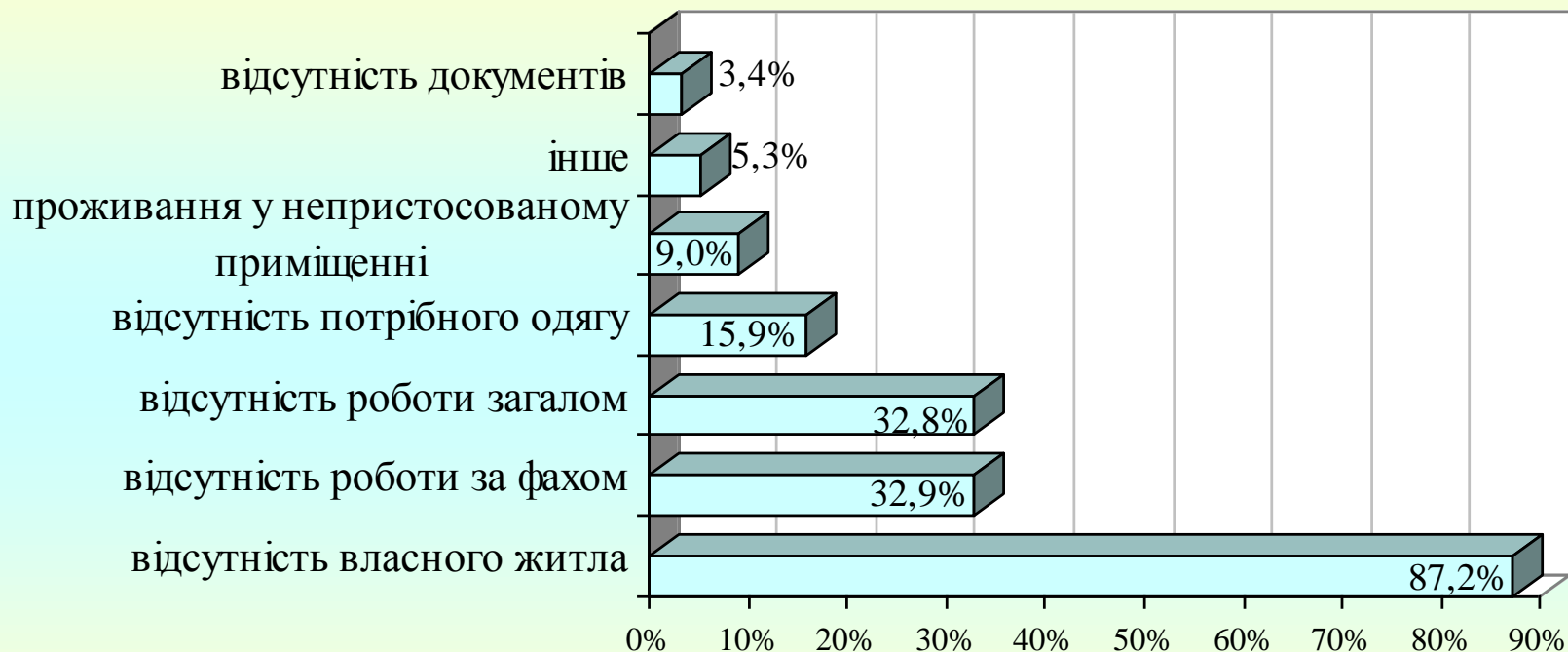
Частка соціальної допомоги в структурі доходів ВПО, %

Не отримують допомогу (1/5) – здебільшого тимчасово через проблеми організаційного характеру (чекають на оформлення документів або на отримання вже нарахованої їм допомоги).

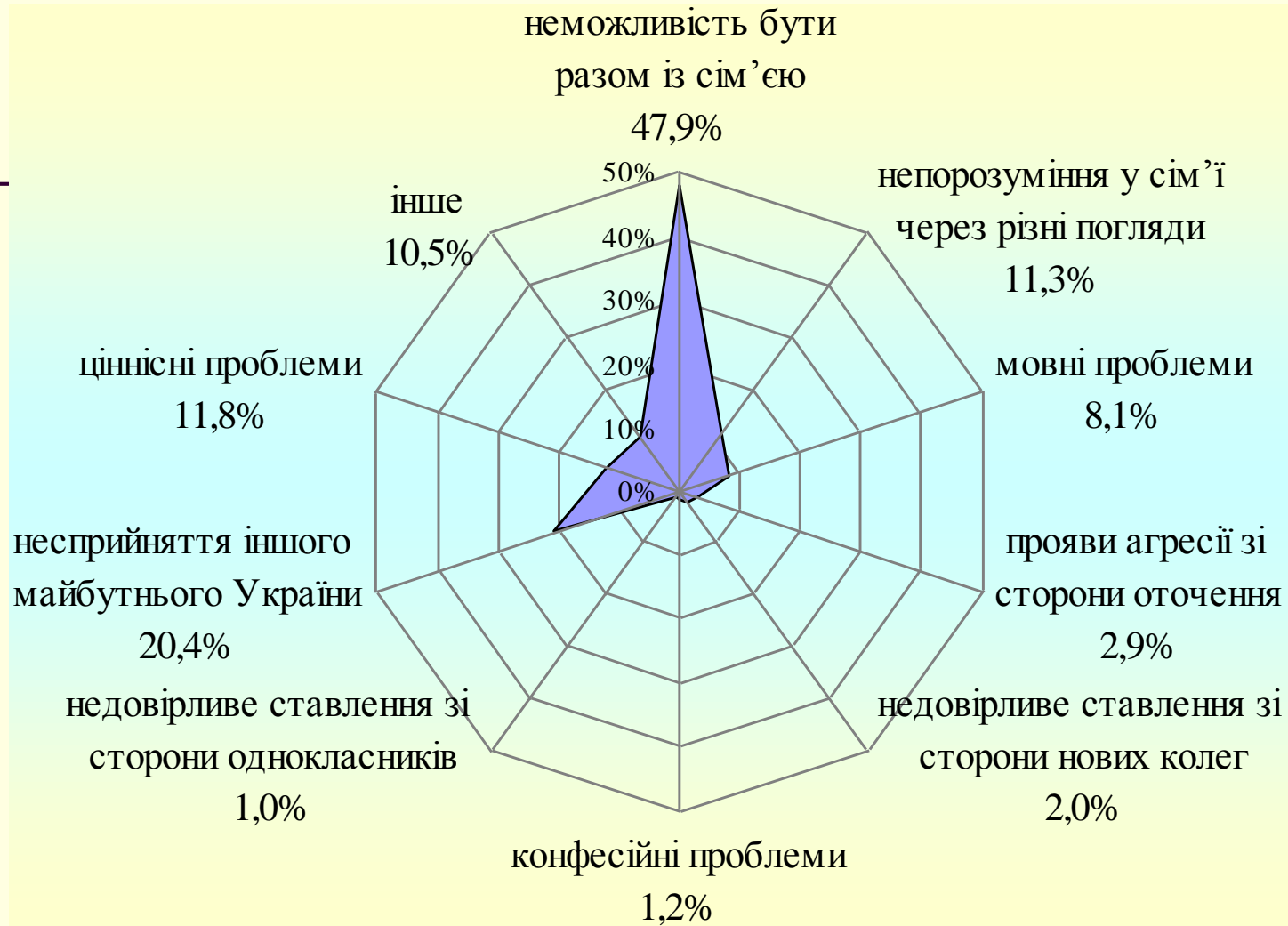

Структура контактів ВПО з органами державної влади та громадськими організаціями у Львівській області, %

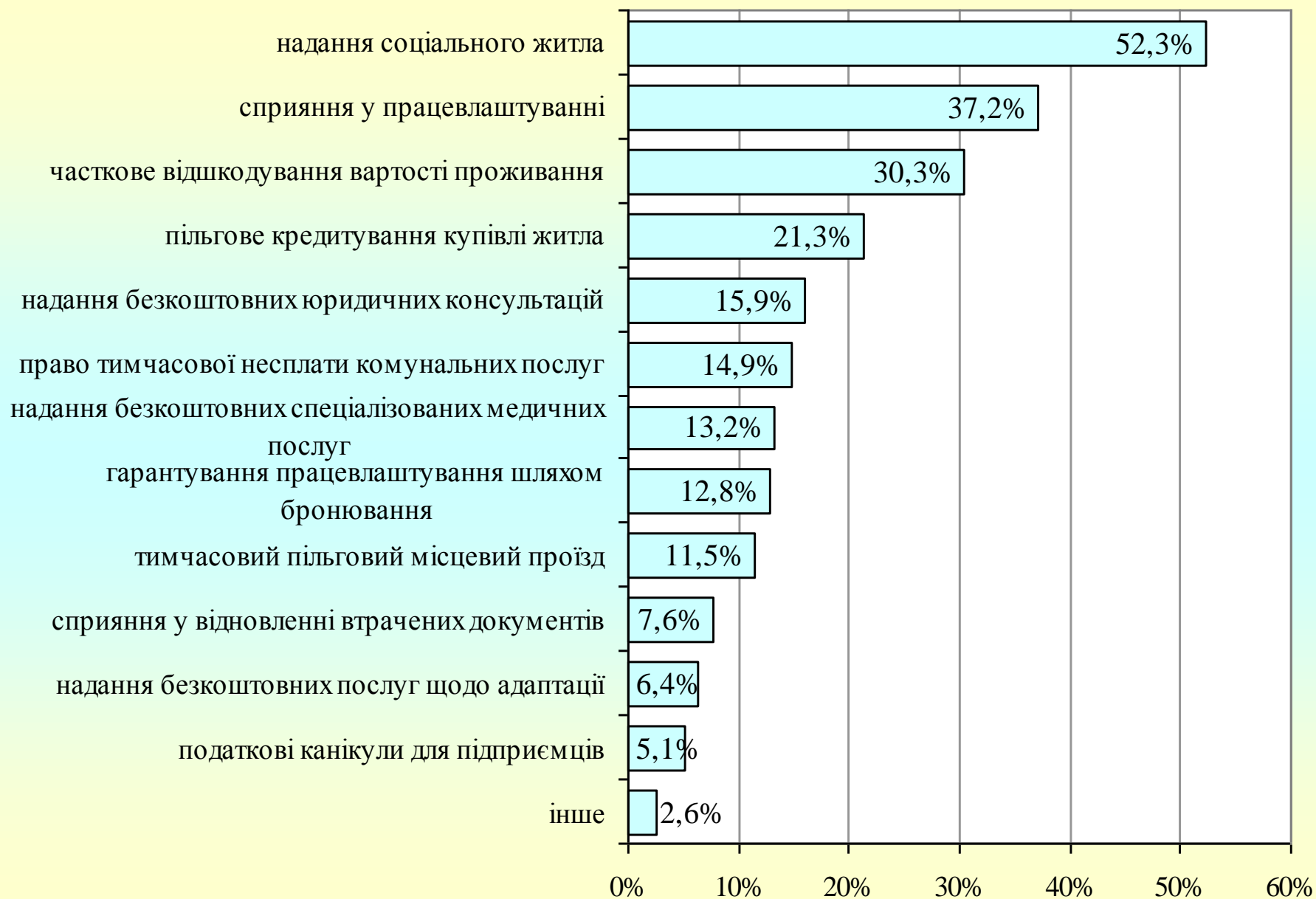
До трансформацій людського розвитку у Львівській області

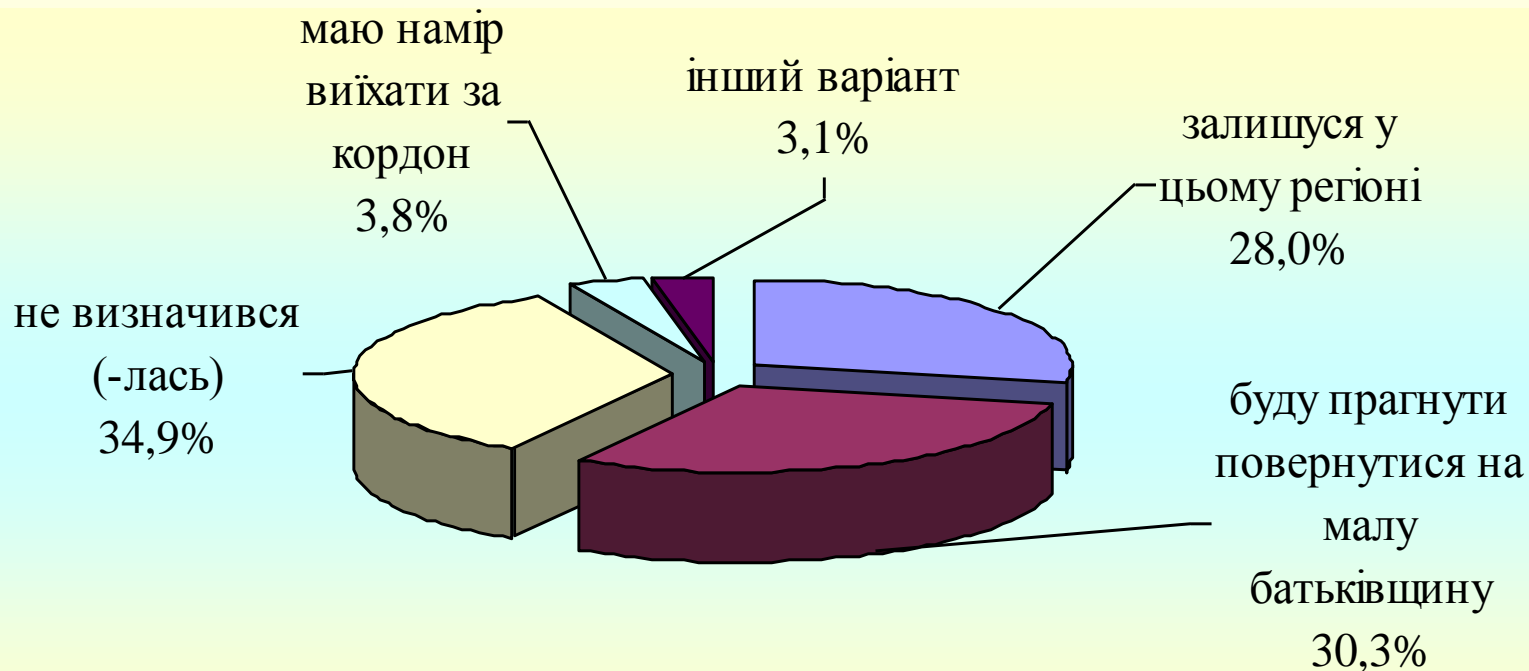
Найбільш значущі матеріальні проблеми в оцінках ВПО, %

Найбільш гострі проблеми нематеріального характеру в оцінках ВПО, %

Очікування на допомогу від органів державної та місцевої влади в оцінках ВПО, %

Плани щодо організації власного майбутнього в оцінках ВПО, %

Майже третина опитаних має намір інтегруватися у регіональний соціум Львівської області. Показово, що серед ВПО відсутні будь-які непорозуміння щодо мовного питання.

Таким чином:

Соціальний профіль економічно активних ВПО Львівської області вказує на те, що формування потенціалу даної категорії осіб відбувається за рахунок доволі *деформованої статеві-вікової структури* (особи в економічно активному віці складають половину усіх прибулих, 1/3 – особи чоловічої статі), *мозаїчної освітньої структури* (1/2 – особи з вищою (29% з повною), неповною вищою та професійно-технічною освітою (35%)), традиційного типу сімейної структури – на 2/3 представлена одруженими та заміжніми особами, ще на 1/5 – неодруженими незаміжніми, більшість жінки).

Понад половину прибулих – це сім'ї з дітьми (57%). Хоча є й такі, котрі залишили дітей вдома (17%). Структура економічної активності ВПО визначається станом ринку праці регіону (18% працюють, 41% шукають місце праці, 16% доглядають дітей). Лінгвістична картина прибулих ВПО – типова для регіону Донбасу та АР Крим (вільне володіння мовами: російською – 94%, українською – 77%, англійською – 6%, кримськотатарською, грузинською та німецькою – по 2%, іншими мовами – 3%). ВПО Львівщини різної релігійної, проте не ортодоксальної, орієнтації (не регулярно відвідують храми 54%). Структура тимчасового розселення представлена наступним чином: 41% – родичі, 31% – оренда помешкання, 12% – місцеві мешканці, 10% – соціальне житло. Власне житло придбали 0,4% ВПО.

Мотиваційний профіль дає змогу розглядати різні варіанти вирішення проблем ВПО, моделювати сценарії реалізації регіональної політики щодо ВПО, пропонувати різні механізми використання їх потенціалу як інтеграційного спрямування, так і реінтеграційного та транзитного призначення.

- Результати проведеного опитування засвідчують, що більшість респондентів-представників Донбасу плекають надію щодо можливості *повернення на малу батьківщину*, або ще не можуть визначитись із своїм майбутнім місцем проживання через загальну нестабільність ситуації у державі. Навпаки, абсолютна більшість переселенців із АР Крим практично не бачать свого майбутнього на півострові, з їх числа більше половини планує залишитись на Львівщині і ще чверть не визначилась із місцем майбутнього проживання.
- Більшу схильність до того, щоб *залишитись у Львівській області* на постійне проживання логічно демонструють вихідці з західного регіону України. Водночас, привертає увагу й те, що 17% з них будуть намагатись повернутись на попереднє місце свого проживання.
- З числа тих, хто має наміри залишитись проживати на Львівщині (29% усіх опитаних), більшість ВПО забезпечені у регіоні житлом (або мають можливість самостійно забезпечувати).
- *Розмір доходів та рівень матеріальної забезпеченості* не виступає чітким критерієм майбутніх намірів проживання. Кожен другий з респондентів, рівень доходу яких принаймні удвічі вищий за розмір соціальної допомоги, планує залишитись на Львівщині. Водночас третина осіб, доходи яких формуються лише із соціальної допомоги, намагатимуться повернутись на малу батьківщину.
- Не суттєвим на формування планів щодо майбутнього місця проживання є вплив *статусу та рівня економічної активності*. Серед економічно неактивних осіб (інваліди, пенсіонери або наразі не прагнуть працювати) частка тих, хто не планує повертатися на малу батьківщину значно нижча, ніж тих, хто плекає наміри на повернення.
- Показовим є вплив на мотивацію респондентів *соціально-психологічних факторів*. Із рішенням щодо подальшого проживання корелює самооцінка респондентів щодо ставлення місцевих жителів до них. Із числа тих, що *планують залишитись* проживати у регіоні, більшість відчуває до себе ставлення здебільшого або повністю доброзичливе. Жоден із числа тих, хто помічає до себе негативне ставлення (а таких 1,2%), не планує залишатись у регіоні. Загалом, із своїм майбутнім проживанням ще не визначилися третина (35%) опитаних ВПО.

Висновки:

В умовах, які склалися, у державі слід перейти до:

- - здійснення політики регіонального менеджменту стосовно процесів інтеграції, реінтеграції, а також транзиту ВПО через ті чи інші регіони України задля підвищення їх соціального захисту, максимального задіяння інтеграційного потенціалу у розбудову держави та окремих регіонів;
- - формування системи багатоцільового моніторингу процесів інтеграції, реінтеграції, а також транзиту ВПО через ті чи інші регіони України;
- - розробки спеціального методичного забезпечення системи обліку та статистики явищ і процесів у регіонах щодо ВПО;
- - розширення переліку показників аналізу та оцінювання поведінки різних трансформаційних груп суспільства, інтереси яких формуються в координатах одних чинників геополітики, економіки і традицій культури, проте реалізуються в координатах іншого середовища.